

XXI

xi.com.tr

YIRMİBİR
MİMARLIK TASARIM MEKAN
SAYI 120
HAZİRAN 2013
№ 11 (KIBRIS № 12)

DE
PO

Entegre Eğitim Tesisleri

Kent dışında inşa edilecek, on bin öğrencilik eğitim kampüslerinin olası etkilerini Boğaçhan Dünderalp, Haydar Karabey, Hikmet Gökmen ve Kerem Erginoğlu ile birlikte konuştuk.

Başyazıcıoğlu Ofis Binası
SPDO

Önen Holding Yönetim Binası
ALATAŞ ARCHITECTURE

YAZILARIYLA
OSMAN ŞİŞMAN
KORHAN GÜMÜŞ
OTTO VON BUSCH
AYKUT KÖKSAL

BİLGİ KARAN

SEKİZ ARTI MİMARLIK

SİSTEMA TEKNOLOJİK YAPI

ZKLD

ISSN 1303-9598

9 771303 959005

Entegre Eğitim Tesisleri

Milli Eğitim Bakanlığı, eğitim kampüsleri için ön seçimli bir mimari proje yarışması açtı. 4+4+4 olarak tanımlanan yeni eğitim sistemi nedeniyle ortaya çıkan 10 binlik derslik açığını kapamak öncelikli hedef. Kent içindeki arsa yetersizliği nedeniyle kent dışında inşa edilecek bu kampüslerin her birinde 13-17 yaş grubu arasında 8-10 bin öğrenciye eğitim verilecek. Toplamda 40 konumda üç etaplı olarak yapılacak yarışmada, yeterli alan 150 mimari grup sırayla yarışacak. Yarışmanın ilk etabının sonuçları geçtiğimiz gün yayınlandı, kolokyum da dergi matbaada basılırken gerçekleştiriliyor olacak.

Sürecin kısa bir özetine baktığımızda dahi çok sayıda soru önümüzde belirveriyor. 10 bin öğrenciyle birlikte bir kampüse taşınmanın, dahası orada eğitim görmenin nasıl bir şey olabileceğini hayal etmek dahi zor. Kent yaşamından kopuk bir lise eğitiminin olası sonuçları da kent içindeki yapıların akıbeti de bilinmezken tek doğru varmışçasına bu eğitim kampüsleri, tüm Türkiye sathında inşa edilecek. Yarışma sürecini ve eğitim kampüslerinin olası etkilerini sürecin en başında bakanlıkla görüşmeler yapan Haydar Karabey, yarışmaya katılmama kararı alan Boğaçhan Dünderalp, yıllardır mimarlık ve çocuk üzerine çalışan akademisyen Hikmet Gökmen ve eğitim yapıları konusunda deneyimi bulunan Kerem Erginoğlu ile birlikte konuştuk. **Hazırlayan: Hülya Ertaş**

HÜLYA ERTAŞ: 21. yüzyılın eğitim binaları nasıl olmalı sorusundan yola çıkarak eğitim kampüslerini ve olası etkilerini konuşmak için bir aradayız. Bu konuşma için de en uygun yöntem Haydar Bey'in süreci anlatmasıyla başlamak olacaktır.

HAYDAR KARABEY: Şimdi en azından yarışmanın birinci aşaması sonuçlandırıldığına göre kendime koyduğum konuşmama ambargosunu kaldırıp birkaç şey söyleyebilirim. Gerek gerçekleştirmiş olduğum yapılar, bu konu üzerine yazılarımın yayınlamış olması, gerekse de artık biraz eskimiş olan kitabım "Eğitim Yapıları: Geleceğin Okullarını Planlamak ve Tasarlamak" nedeniyle Milli Eğitim Bakanlığı Tesisler Dairesi benimle epeyce bir süre önce iletişime geçti. Gittim ve onlara kendi meşhur hikayemi anlattım: Savaş sonrasında Avrupa ülkeleri kentlerini yenilerken eğitim tesislerine yönelik olarak da çok ciddi birçok yarışma açtılar. 1972'de ben İsviçre'de stajdayken çalıştığım büroda da böyle bir yarışmaya girmiştik ve bu konu çok ilgimi çekmişti. Çok düşük ödüller koyarak ama neredeyse bütün mimarlık camiasını seferber ederek sürekli yeni eğitim tesisleri yapıyorlardı. Bu, belki oradaki eğitim sisteminin yenileşmesinden kaynaklanıyordu, belki de savaş sonrası yıkımı dengelemek için seçilmiş hamleydi. Her halükarda Türkiye'de kendi küçük okullarımızda yaşadığımız için burada öylesi bir yöntemin nasıl işleyeceğini düşünürdüm. Milli Eğitim Bakanlığı'na işte bunları anlattım. Birçok nedenle bizim sefaletimizi, eğitim yapılarına ne kadar az önem verildiğini, ne kadar kötü parsellerde yer ayrıldığını anlattım. Hatta konuşmamı biraz daha etkili kılmak için Google'da görsel aramada "okul" yazınca ne çıktığını, "school"ya da "schule" yazınca neler çıktığını gösterdim, epey irkiltici oldu onlar için. Parsel büyüklüklerinin ne kadar düşük olduğunu, yeni eğitim sistemine geçildiğine göre artık kampüs anlayışının gündeme gelmesi gerektiğini vs anlattım. Bütün dünya neredeyse karbon ayak izinden, su ayak izinden ve sürdürülebilir çevreden bahsederken Türkiye'deki Osmanlı ya da Selçuklu referansları arayışının ne kadar çağdışı kaldığını ve bu tartışmanın artık bitmesi gerektiğini anlatmaya çalıştım. Ve her aşamada da sürekli olarak artık yeni kuşak eğitim tesislerinin projelerinin yarışmayla yapılması gerekli olduğunu vurguladım.

Aradan bir yıl geçtikten sonra, böyle bir yarışmalar dizisi açıyoruz dedikleri zaman tabi benim için çok sevindirici oldu, çünkü her zaman peşinde koştuğum bir konuydu. Başıma gelebilecekleri de kısmen tahmin ederek katılacağımı söyledim. Arkadaşlarım bu sistem içinde katılmamamın daha doğru olduğunu söylediler ama ben yararım olabileceğini düşündüm. Yeni entegre eğitim sistemine inanıyorum. Bu, dünyada K12 olarak adlandırılan ve anaokulundan 12. sınıfa dek süren bir sistem. Ama sadece 4+4+4 sistemi değil, onun ayrıca kendi içinde sorunlarını tartışarak bir bütün olarak ele alınması gerektiğini düşünüyorum. Spor tesisleri ve yurtlar gibi yapıları büyük yeşillikler içinde içine alan, 1.500 - 2.000 öğrenciye yönelik, mekan standartları gözden geçirilmiş, ciddi yapılar olmasını hep bekliyorduk. Yetkililer süreci bu yönde geliştireceklerini bize anlattılar.

Biraz tartışmalı tarafları vardı onların ortaya koyduğu biçimin. Yavaş yavaş ortaya çıktı, baştan anlayamadık. Kent içindeki ilköğretilere lise de eklendiği zaman zaten artan nüfus nedeniyle yeni sistemde müthiş bir sıkışıklık olduğunu, kent

içindeki bütün eğitim tesislerinin ilköğretime ayrılacağını açıkladılar. Liselilerin ise, yaş itibarıyla daha uzaklara gidebilecekleri için yapılacak lise komplekslerinin daha büyük arsalarda, dolayısıyla ancak kent çeperlerinde yapılabileceğini söylediler. Tabi bu öneri bile bir sürü tedirgin edici noktayı barındırıyordu. Sonra malum yerel referanslardan tutun da gereksiz işlevler, aşırı yüklü programlar ortaya dökülmeye başlayınca tedirginliğim arttı, hatta Mimarlar Odası da o dönemde bir bildirge yayınlayarak bunun tehlikelerini göz önüne serdi. Tüm meslek çevrelerinin bu konularda rahatlatılması ricamıza, Bakanlıktaki Tesisler Daire Başkanlığı olumlu yaklaştılar. Hatta bürokratlardan beklenmeyecek bir çaba göstererek, neredeyse tamamını benim yazdığım ve oldukça da radikal olan metni bir bildirge olarak yayınladılar. Örneğin "Kent içinde, liselerin boşaltacağı eğitim tesisleri kesinlikle başka işlevlere tahsis edilmeyecektir" tarzında bir cümle kurdular ki bu siyaseten çok zordur. Aynı bağlamda, "Kent çeperindeki bu yeni kampüslere toplu taşımanın sağlanacağını, konumlarının çok titizlikle inceleneceğini, programların çok esnek bırakılacağını" belirttiler. Böyle gelişmeler olurken ve biz de her toplantıda işi biraz daha yoluna koyduğumuzu sanırken bizler, yani jüri üyeleri görmeden bir anda şartnamenin ve arsaların yarışmacılara gidiverdiğini duyduk. Ben jüri başkanı sıfatıyla bir değerlendirme yapıp sonuçların altına imza atacak konumdayım ama soruyu ben sormuyorum. Bu kabul edilebilir bir durum değil. Bürokrasinin birtakım iç sorunları olabilir, onları bilemiyorum. Örneğin, sürekli olarak çok acele etmemiz gerektiğinden, Bakanlığın çok baskı yaptığından söz ediyorlardı. Onlar "makam" diyorlar kendi işlerinde, herhalde Bakanı kastediyorlardı. Ben de getirebildiğim yere kadar getirdiğimi düşündüğüm bu süreci artık terk etmemin doğru olacağını düşündüm. Eğer dikkat edilirse en azından bazı metinlerde artık Osmanlı-Selçuklu lafının geçmediği, çağdaş mimariye referanslar veren ya da dünyaya örnek olabilecek gibi sulandırılmış tariflere yönelindiği de görülür. Tabi bu süreçte en vahim şey, kendilerine göre yaptıkları yer seçimleri. Bu sorunu derhal "O büyüklükte yer yok" diyerek yanıtlıyorlar. Şartnamedeki veriler yetersiz, bunu neredeyse iki aşamalı bir çalışma olarak görerek böylesi sorunları ileride uygulama projeleri aşamasında çözeceklerini öne sürüyorlar. Dahası yoğunluklar çok yüksek: 10.000 öğrencilik eğitim kampüsleri olacak bunlar. Yani her biri Bilkent Üniversitesi yoğunluğunda olacak. Bir yerden sonra erişilemeyen birtakım noktalar ortaya çıktığı için ben süreçten çekildim. Hikaye budur.

BOÇAÇAN DÜNDARALP: Belki ben de neden bu yarışmaya katılmadığımdan bahsederek devam edebilirim. Konu gündeme geldiğinde biz hem "Başka Bir Okul Mümkün" oluşumuyla birlikte sürdürdüğümüz çalışmayla, hem de daha önceki projelerimizle bağlantılı olarak 'eğitim' konusu odaklı bir çalışma süreci içindeydik. Meseleyi önce anlamaya çalıştık ve Haydar Bey'in anlattığı süreçte konunun zaman içinde katman katman açıldığını, tepki alması muhtemel konuların ayıklandığını gördük. Bu yarışma açılmadan önce Mili Eğitim Bakanlığı'nın sitesinde, eğitim kampüsleri adı altında önceden hazırlanmış avan projeler ve eğitim kampüslerinin nasıl yerler olduklarını anlatan birtakım imajlar ve başlıklar yer alıyordu. Öncelikle neden böyle bir şeye ihtiyaç olduğunu anlamaya çalıştık. Yarışmalar gündeme geldiğinde onun 4+4+4 eğitim politikasıyla yakından bağlantılı olduğunu fark ettik. Yaş sınırının aşağıya çekilmesiyle birlikte öğrenci sayısının

“Otelcilik, imam hatip, fen lisesi, düz lise, endüstri meslek lisesi vs hepsi bir arada olacak. Bunların kimyası nasıl uyuşacak?” HAYDAR KARABEY

inanılmaz artmasıyla okullara yığılma olduğunu ve bunun işi çok aceleye getirmelerinin bir sebebi olduğunu gördük. Tabi ki geçtiğimiz bir sene içerisinde biraz da ortamı dengelemek açısından eğitim kampüslerinin Haydar Bey'in bahsettiği çabalarla, o ilk başta talep edilene göre pek çok açıdan ayıklandığı söylenebilir.

Ama görünen o ki, yarışmanın geldiği noktada eğitim kampüslerinin eğitim yapıları elde etmekten çok, hedeflenen eğitim politikalarına araçlık edeceğini görmemiz gerek. Dahası bu yarışma kesinlikle kentsel politikalarla da ilişkili; her ne kadar bu süreçte kent içinden çıkartılacak mevcut eğitim yapılarının, binalarının ve alanlarının eğitim dışında hiçbir amaçla kullanılmayacağını sözü verilse de, hiçbir şekilde bu konuda güven telkin edici bir ortam olmadığını görüyoruz. Çünkü biliyoruz ki bir şekilde bu eğitim alanları rahatlıkla TOKİ'ye devredilip başka amaçlarla kullanılabilir, dönüştürülebilir. Bunun örneklerini yakın zamanlı kentsel müdahalelerde gördük. Diğer yandan da yaşadığımız yakın çevrede çok fazla sayıda mevcut okul boşaltılarak imam hatiplere dönüştürüldü ve bu da devlet okulları ile özel okullar arasındaki ayrımın iyice açılmasına neden oldu. Kentte boşaltılacak bu okul alanlarının ve mekanlarının güncel kentsel politikalar çerçevesinde suistimal edebilecek pek çok olanağı da yaratacağı oldukça aşikar.

Bir diğer konuya Haydar Bey'in de dile getirdiği ölçek konusu. İnanılmaz büyük bir ölçekte 10.000 öğrenci için 120.000 metrekareye kadar çıkan programlar söz konusuydu. Literatürü taradığımda dünyada bu ölçeklerde yapılmış hiçbir örneğe rastlamadım. Hele de bunun sadece liselilere yönelik olacağı düşünülürse sorun iyice açığa çıkıyor. Ve bütün bu sürece bakıldığında, bu ölçeğin karşısında yarışmada tasarım için ayrılan süre ve sunulan proje tanımı, konunun araştırılmamış olduğunu gösteriyor. Ve yarışmanın ardındaki niyetlerin yalnızca eğitimden kaynaklanmaması, bunları sadece birer yapıya, niceliksel kabuğa dönüştürüyor. Bu yapıların OECD'nin mekan standartlarına uygun olması gibi beklentiler; sadece niceliksel tarifler ve bunlar eğitimin niteliğini belirleyen ana belirleyiciler değil. Çok basit, birkaç saatlik araştırmayla görülebilir ki okul ölçeklerinin hangi sayıda öğrenci sınırında kaldığında en verimli olduğuna yönelik çalışmalar var. Mesela bu sayılar 1940'lardaki araştırmalarda 217 ile 2650 öğrenci arasındayken 1994 yılındaki araştırmada 200-650 öğrenci arasında en ideal okul boyutlarına ulaşmış. Uluslararası güncel pek çok araştırma ve tezde bilimsel olarak ölçütleri karşılanmış yapılarda öğrenci sayısı 600-1000'i aştıktan sonra hiçbir şekilde kontrolün sağlanmadığı çok ciddi sorunlara yol açtığı pek çok parametre ile açıklanıyor.

Bir sene içerisindeki apar topar hazırlıklar, beş aylık yarışma süresi ve çok hızlı bir değerlendirme süreci, bu konunun eğitim temelli ve eğitimi destekleyen bir durum olmaktan çok, eğitim ve kentsel politikaların bir şekilde onaylanması ve meşru kılınmasında mimarlığın, daha doğrusu mimarlık ortamının bir araç olarak kullanıldığını görebiliyoruz. Tıpkı TOKİ Kayabaşı yarışmasında ve benzer pek çok yarışmada olduğu gibi. Mimarlık ortamına baktığımız zaman, mimarlarımızın mimarlığı bütün bu sorunları çözebilecek bir şeymiş ya da her şey mimarlık içinden çözülebileceği gibi görmesi de ayrı bir tartışma konusu. Bu yarışmada, mimarlık ortamının görünen deneyimli, genç, potansiyeli yüksek ve bilinir ne kadar mimar varsa hepsinin ismini, hem jüride hem ödüllerde görmüş olmak yarışmanın taşıdığı araçsallığın ve açılımlarının farkında olunmadığını gösteriyor.

Yarışma şartnamesinde en az 10 bin metrekarelik mimari uygulama projesi çizmek, eğitim amaçlı bir yapının mimari projesini çizmek, herhangi bir proje yarışmasında ödül almak ve eğitim konusunda herhangi bir yayında, dokümantasyonda bulunmak gibi katılım için birtakım ön yeterlilik şartları vardı. Seçim kriterlerindeyse mimarların bunlardan en az birini karşılaması yeterli olarak

HAYDAR KARABEY

belirtiliyordu, yani birinin sadece herhangi bir yarışmada ödül almış olması, bu kadar büyük ölçekli bir eğitim yapısını yapabilecek olduğu önkabulünü içeriyor. Bu da en kritik noktalardan biri. Bu arada herhangi bir danışmanlığın zorunlu olmamasının yanısıra eğitim anlayışının tasarım parametreleri ile değerlendirileceği bir hazırlık çalışmasının ortada olmadığını belirtelim. Birinci grup yarışma projelerine ve sonuçlarına baktığımızda birer eğitim yapısından çok fiziksel altyapı eksikliğine yönelik belirli mekan büyüklüklerini barındıran belirli bir matematikte, anlayışta araziye göre organize olan yapılar görmekteyiz. Eğitim yapıları içeriği sadece mimarlar tarafından doldurulabilecek yapılar değil. Eğitim modelleri, materyalleri, pedagoji, yaş gruplarına bağlı sosyal yapılanmalar, okulun fiziki ve sosyal dokusunun kent yaşamı ile kurduğu ilişkiler gibi o kadar çok açılımı var ki; bunlar mekanlara sonradan doldurulacak şeyler değil.

Şartnamenin başındaki metinde artık okul yapılarının eğitimin bir parçası olduğuyla ilgili bir bölüm var, çağdaş eğitim yapılarının da benzer şekilde ele alınması gerektiği anlatılıyor orada. Ve talep ediliyor. Geçmişte davranışçı yaklaşıma hizmet eden öğretmenin aktif olduğu bir eğitim modeli varken, bugün bireysel farklılıkları dikkate alan esnek bir sistem var. Bu sistem yapıyı da eğitimin bir parçası kılıyor. Ancak şöyle önemli bir nokta var: Eğer bu kampüsler eğitim programları temelli üretilmemişse, yapıyı da eğitime katacak bir bakış ile kullanılmıyorsa eninde sonunda yapı, geçmişteki öğretmen merkezli kullanımdan farklı bir özellik taşıyamayacaktır. Yarışmanın programına ve ele alınışına baktığımızda eğitimin matematikselleştirilip şemalaştırılmış yaklaşımlarla büyüklükler ve fonksiyonlara indirgenildiğini görüyoruz. Halbuki eğitim yapılarının farklı programlar üretebilme becerisi olmalıdır. Örneğin Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 13. maddesine göre her çocuğun kendi eğitimiyle ilgili her şeye katılım hakkı vardır. Bu 10 bin öğrencilik kampüste çocukların katkısının nasıl olduğuyla ilgili hiçbir bilgi programda olmadığı gibi, çocuğun bağımsız vakitlerini geliştirecek herhangi bir işlev de programda yok. Bu yerlerin üniversite kampüsü gibi ele alındığı görülüyor ama üniversite çağındaki kişinin artık belli bir yetişkinlikte, vaktini istediği gibi ayarlayabilen, farklı sosyalleşme mekanlarını kullanan biri olduğunu biliyoruz. Buradaysa 13-17 yaş arasındaki yaş grubunun son derece sistematik ve programlı bir şekilde kontrol edildiği, zamansallık üzerine mekanik bir sisteme göre bu yapıların işleyeceğini biliyoruz. Buradan da, bunları eğitim endüstrisine hizmet eden; sisteme sürekli aynı pakette insan yetiştirme modeli sunacak dev eğitim fabrikaları olarak görebiliriz.

BOAÇHAN DÜNDARALP

“Eğitim kampüsleri yarışmasında mimarlarımızın mimarlığı bütün bu sorunları çözebilecek bir şeymiş ya da her şey mimarlık içinden çözülebilmemiş gibi görmesi de ayrı bir tartışma konusu.” BOAÇHAN DÜNDARALP

Okulu keyifle kullanan çocuk sayısı, özel okullar üzerinden baktığımızda bile çok az Türkiye'de. Yapıyla temas eden çocuk çok az, bir tanesi -yeğenim orada okuduğundan biliyorum- Haydar Bey'in tasarladığı İzmir'deki Işıkkent İlköğretim Okulu.

Yarışma üzerinden baktığımızda 10 bin öğrencinin tek bir kampüste, biraz önce Boaçhan'ın söylediği gibi, sadece 13-17 yaş grubu olarak toplanması büyük sorunlara yol açacaktır. Anaokulundan lise sona kadar öğrenci alan eğitim kampüslerinin yurtdışında çok sayıda örneği var, ama bunların çoğu daha az öğrenci kapasitesine sahip. Aynı bölgede yaşayan, benzer nitelikteki çocuklar için kurgulanmış. Siz bu kampüslere hem Anadolu Lisesi'ni, Endüstri Meslek Lisesi'ni, hem İmam Hatip Lisesi'ni, hem de onun uygulama sahası olarak mescidi taşıdığınız zaman, kentin içindeki farklı nitelikteki çocuklar üzerinde farklı etkiler oluşacaktır.

KEREM ERGİNOÇLU: 10.000 öğrencinin 25 kişilik ideal sınıflarda okuyacağını düşünürseniz; 400 tane sınıf gerekiyor. Şubeler de lise 1, 2, 3, 4 olduğuna göre; bölse 100'er tane şube çıkıyor. 11 AA, 11 AB, 11BB yaparsanız dahi alfabe yetmezken, bu sınıfları nasıl isimlendirecekler? İşin matrak tarafı bir yana, kendi deneyimlerimizden ilerleyecek olursak; bizim Hasan'la (Çalışlar) birlikte yaptığımız ilk yapı, bir ilköğretim yapısıydı. Özel bir okuldu, imar durumuna göre de okul için ayrılmış bir parsel değildi, biz beş katlı bir okul yapısı çizdik ve uygulandı. Süreç içinde başka nitelikli yapılar yapma şansımız da oldu ama en büyük sıkıntı, aslında devletin de çektiği gibi, bunun için gerekli arsayı yaratamamakta. Bu yapıdan sonra birkaç tane daha okul yaptık, her birinin en büyük sıkıntısı buydu, yani doğru yeri bulamamak. Örneğin; Koç Lisesi iyi bir okul, neden gitti de bir ilköğretim yapısını ta Kurtköy'e kurdu? Ben daha yakın mesafelerde, şehirle iç içe olmasını daha uygun buluyorum. Bizim imar planı dediğimiz şeyin bir kent planı haline gelmesi, şehirlerin nasıl şekilleneceğini baştan bilerek, onları tasarlamamız gerekiyor. Cetveli koyup; 45'lik, 60'lık gönyeyle yapılan parsellerden kurtulup, gerçek ihtiyaç programlarını, oralarda yaşayacak olanları, yoğunlukları gözden geçirmek ve gerçek anlamda bir planlama yapmak lazım. Şu anda Bakanlığın bulunduğu en akılcı yöntem, herhalde liseleri şehirlerin dışına atmak ama 10 bin öğrencilik bir kampüs, yapılması ve çalışması muhtemel olmayan bir konu gibi geliyor.

Eğitim konusunda uzman arkadaşlarımdan bildiğim kadarıyla ne yaparsak yapalım, çok sıkı bir şekilde denetlenen milli eğitim müfredatına uyulması zorunlu, bu özel okullarda da geçerli. Sunmanız gerekenleri zaten yapıyorsunuz da, ancak onun üzerine eklemeler yapabiliyorsanız, farklı çözümler ortaya koyabiliyorsunuz. Tüm bu kurgunun baştan düzenlenip; yeniden yapılması lazım. Tahmin ediyorum ki; şu anda o kurguyu yapıyorlar ve bizim uygun görmediğimiz bir yöntemle, beğenmediğimiz bir yöne doğru geliyor bu. Başlı başına yeni bir sorun yaratıyorlar gibi geliyorlar. Her şeyde olduğu gibi bunda da önce yapıp, sonra olmadığını görüp bir kenara bırakacaklarını düşünüyorum. Bu kampüslerin kaç yıl içinde yapılacağını da bilmiyoruz, bir hedef yok şu an.

Ben eğitim yapılarının daha ufak programlarla kent içinde çözülebileceğini düşünüyorum. Ama Haydar Bey'in de söylediği gibi, o gerekli mekanların kent içinde temin edilmesi çok zor. Örneğin; yaptığımız özel okullarda bilfiil inşaat alanı olarak en az 6.000-7.000 metrekarelik alanlara ihtiyaç var, ilköğretim için. Tiyatro, yüzme havuzu, oditoryumun olduğu okulların en az bu kadar kapalı programa ihtiyacı olduğuna göre, bunların üretileceği arsaların en az 12.000 – 15.000 metrekare civarında olması gerek. Şehir içindeki arsaların değeri o kadar artmış durumda ki, liseleri kent dışına taşımayı planlıyorlar. Ben, açıkçası mevcut liselerin eğitim amacıyla kullanılacağına inanmıyorum, her şeyi adım adım gerçekleştiriyorlar. Dolayısıyla, boğaz hattı boyunca konumlanan hiç bir okulun

Peki bu eğitim politikasından kaynaklı durumlar süreç içinde düzeltilebilir miydi? Bu kampüsler yarışmayla yapılacak; tektipleştirilmiş bu ve benzeri yarışmaların müellif seçme konusunda birtakım sorunları çözdüğünü bilsek de nitelikli mimarlık ve yapı üretim anlamında pek bir şey çözdüğünü şu ana kadar görmedik. Çünkü yarışma süreçleri iyi kurulamıyor. Yarışma yönetmelikleri, çalışılmamış şartnameler, sorumluluk almayan jürilerle, yarışmalar kendi tuhaf gerçekliğini üretiyor. Bu yapıların da nasıl yapılacağına baktığımızda yap-kirala-devret modelinin önerildiğini görüyoruz. Ön projeye yapım ihalesine çıkılacakmış ve yapım ihalesini alan yüklenici, mimarla anlaşıp uygulama projelerini çizdirecekmiş. Yani bütün sistem tersyüz oluyor. Şartnamede mimarın bu projelerin hazırlanması konusunda danışman, eğitimci gibi herhangi bir profesyonelden destek alacağına yönelik bir madde yok. Sadece ödül alanın öylesi bir destek alacağı belirtilmiş ama ihaleyi alan yüklenicinin bünyesinde çalışan mimarların bu modeli nasıl üreteceklerine yönelik hiçbir bilgi, yöntem, güvence de yok. Başından sonuna kadar karma karışık ve elle tutulamaz bir durum var.

HİKMET GÖKMEN: Aslında Türkiye'yi düşündüğümüzde, bizim ne çocuklar üzerine, ne çocuk kültürü ve çocuk oyun kültürü üzerine, ne de eğitim sistemi üzerine geliştirilmiş, net politikalarımız var. Bunlar tabii ki çocuklar adına ürettiğimiz mekanların niteliğinde, oluşumunda da sıkıntı yaratıyor. Ülke olarak baktığımızda da çocuklar adına üretilen tek mekan tipinin eğitim yapıları yani okullar olduğunu görüyoruz. Nitelikli ya da değil, sadece eğitim yapısı var çocuğa yönelik düzenlenmiş. Çocuk müzesi, çocuk tiyatrosu ya da çocuk aktivite merkezi gibi mekanların çok fazla yapılmadığı bir yer Türkiye. Yani çocuğu gündeme alıp ona yönelik belirli mekanlar üreten bir ülke değiliz. Bunun en önemli nedenlerinden biri de, aslında çocuk ve onun gelişimi ve eğitimi üzerine de çok fazla düşünmüş olmamamız. 50 sene öncesinde öğretmen nasıl kürsüde bana ders anlattıysa, on sene önce oğluma da aynı düzende anlattı. Hiçbir şey değişmedi. Çoklu Zeka Kuramı, Montessori, Waldorf ve ReggioEmilia yöntemleri gibi alternatif eğitim yaklaşımlarına, birtakım kavramlara başvurabilecek, bunları da eğitim modelimize dahil edebilecekken okullarımızda hala klasik eğitim sistemiyle çocuklarımızı eğitiyoruz, mekanları da bu düzeyde oluşturuyoruz. Ayrıca bütün bunların yanı sıra, eğitim politikamızın ve sistemimizin olmaması nedeniyle çocuklar saçma sapan bir sınav sistemine esirler. Zaten okulda başka hiçbir aktiviteyi yapamadıkları gibi ders-teneffüs şeklinde geçen bir sürece mahkumlar. Okul, öğrenciler için çok da sevimli bir yapı değil aslında. Eve gitmek için, bir an önce zilin çalmasını istiyorlar.

“Türkiye’yi düşündüğümüzde, bizim ne çocuklar üzerine, ne çocuk kültürü ve çocuk oyun kültürü üzerine, ne de eğitim sistemi üzerine geliştirilmiş, net politikamız var.” HİKMET GÖKMEN

yakında yerinde kalacağını zannetmiyorum. Bu da bence programın bir parçası. "Yenilerini, daha iyisini burada yaptık, buraya geçin" denecektir gibi geliyor. Hatta bu durumu finansman yaratmak açısından da kullanacaklardır, mevcut liseleri satıp; o bütçeyle kampüsleri yapacak ve "500 kişi kötü koşullarda okuyordu, bakın biz onun karşılığında 10 bin kişilik okul yaptık" diyeceklerdir.

HİKMET GÖKMEN: Bence kent içindeki lise yapılarının hepsini okul olarak kurgulamayacaklar, dediklerini yapmayacaklar.

KEREM ERGİNOÇLU: Olabilir, şimdi yapmasalar da bir seçim olup; yönetim değiştiğinde yapılabilir. Niye şimdi yapılmıyor? Liseleri taşıyabileceği yeri yok diye. Yeri de yarattıktan sonra bunun için hiçbir engel kalmayacak.

HAYDAR KARABEY: Yarışmanın süreci ve tekniğiyle ilgili bir sürü sorun olduğunu algıladık hepimiz. Kamu İhale Kanunu'na dayanarak yapacaklar ve işletme modelinin de yap-işlet-devret mantığına yakın bir tarafı olsa da galiba tam öyle değil. Yapan firma, akşamları ve hafta sonları kullanım hakkını alıyor, sonra aynı temizlikte teslim ediyor okul yönetimine. Kendilerine göre böyle bir model geliştirmişler, bu bizim mimarlar olarak pek tartışabileceğimiz bir konu değil. Ama karışık bir işleyiş olacağını öngörmek mümkün. Diğer yandan tüm Türkiye düzleminde müthiş bir yapı stokundan bahsediyoruz. Benim hesaplarıma göre Türkiye’de eğitim tesisi dendiği zaman en az 100-120 bin yapıdan bahsediyoruz. Üç-dört ay kapalı kalıyor bunlar, akşamları da kapalı oluyor ve nüfusumuzun üçte biri kullanıyor bu mekanları. Sadece liseleri değil, üniversite harici tümünü düşünürsek 25 milyon öğrenci var. Nüfusumuz 75 milyonsa üçte birimizin zorunlu olarak hayatının altında birinde kullandığı mekanlardan bahsediyoruz. Burada tabii ki özellikle Boğaçhan'ın bulunduğu gibi eğitimin niteliğine de kafa yormak lazım. Depremi vs düşündüğümüzde Türkiye'deki yapıların niteliksizliği de bezdirici vaziyette. Bir diğer yandan Kerem'in de söylediği gibi özellikle konumlanmalarında müthiş bir plan sorunu var. Bugüne kadar benim karşılaştığım bütün eğitim parselleri, ya üzerinden havai hat geçtiği için az kat veriliyor diye orada planlanır, ya yol kenarıdır, ya da düzgün bir geometriye sahip olmayan bir parseldedir. Kendi önceki deneyimlerimden de biliyorum ki, 35.000 metrekareye sığamıyorlar; ihtiyaç 50 bin, belki 100 bin metrekare. Ama o büyüklüğü bulmuşken de tamamını okul ile dolduralım dememek lazım.

Bu eğitim kampüslerinde beş-altı lisenin bir arada olması düşünüyor. Otelcilik, imam hatip, fen lisesi, düz lise, endüstri meslek lisesi vs hepsi bir arada olacak. Bunların kimyası nasıl uyuyacak? Bilemiyorum. Ne oluyor diğer yanda? Yüzme havuzu, spor salonu, yurt yapılıyor ki bunların bir eğitim yapısına eklenmelidir zaten Bakanlığın görevi olmalı. Diğer yandan eğitim modelinin tartışılacak çok önemli bir tarafı var, Türkçe, sosyal, matematiğin dışına çıkamıyor Türkiye'deki eğitim anlayışı. Sanat, spor gibi eğitimin diğer yönleri nerede bu sistem içinde? İlla ki öğrencileri belirli bir mesleğe yönelik eğitiyor. Bir yandan yedi yıl sonra olimpiyatların İstanbul'da yapılması için ellerinden geleni yapıyorlar. Yedi yılda sporcu nesil yetiştirmemiz lazım ama özellikle okullarla eklenen doğru düzgün spor tesisi çok az. Sayısına bakıldığında arttığını görüyoruz ama sporun seyircisiyle, eğitimiyle, basınıyla birlikte yapılması lazım. Altı boş bu isteklerin.

Şimdi belki bu mimari kalitesizliği aşmak, belki de mimarları oyalamak için 150 tane proje üretiliyor. Ben baktım yayınlanan projelere, hiç de kötü değiller, ciddi bir mimari ve mekansal kalite tutturulmuş. Devletin yaptırdığı tek tip projelerden birkaç gömlek üstün. En azından mimarlar da bu konuyu tartışmaya başlıyorlar, ilginç olan o. Eğitim modeli olarak kent, kent modeli olarak eğitim tesisi, kamusal alanda buluşma mekanı, koridorun eğitimin parçası olması gibi konuları mimarlar da zorluyor belli ki, o bildik sınırlar içinde kalmıyorlar. Bakanlık bunların bu

HİKMET GÖKMEN

biçimde gerçekleşmesine bile belki çok sıcak bakmayacaktır, yapılarda Osmanlı - Selçuklu motiflerinin nerede olduğunu sorabilirler. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde milli mimariyle yapılmış bir dizi okul var, o gün bugündür ilk defa bu konu ciddi olarak tartışılmaya başlandı. Bundan bir şey çıkabileceğini ümit ediyorum. Eğitim yapıları konusunun 150 mimarlık bürosuna yayılması da o açıdan bir avantaj. Katılmayanlar bile tartıştığına göre, katılanlar kim bilir neler söyleyecek? Bu önemli bence. Dinlemek de lazım. Bir sürü kusuru olduğunu bir kez daha tekrarlayalım. 10 bin tane 16 yaşında insanı bir arada düşünmüyorum ben. Örneğin cinsiyet ayrımcılığının önüne geçen bir problem seti tanımlanmamış, bu okullarda kızların durumunun ne olacağını merak ediyorum. Bu gibi durumları ancak sonuçlar üzerinden, daha görünür şeyler üzerinden tartışabiliriz.

HÜLYA ERTAŞ: Benim senaryolarımdan biri, bu kampüslerle yeni uydu kentler üreyeceği yönünde. 10 bin kişiyi bir yere götürdüğünüz an zaten neredeyse yeni bir kent kurmuş oluyorsunuz. İstanbul için çok olağandışı bir durum olmasa da Anadolu kentleri için yeni bir kentleşme biçiminin zorla kabul ettirilmesi riski var.

HİKMET GÖKMEN: Siz onun çeperine başka şeyler taşınacak diyorsunuz. Ama kampüsler çok kapalı, öğrenci onun dışına çıkıp bir şey yapamayacak. Niyetleri yurtdışındaki okulların sosyal merkez (community center) gibi, 365 gün, 7/24 çalışması mantığını bu yeni sisteme taşımak. Hafta sonları da yakın çevredekiler gelsin ya da yaz okulları kurulsun, konferans salonları senede sadece üç-beş tane kutlama için kullanılmasın, derslikleri destekleyen bütün bu birimler toplum tarafından kullanılсын istiyorlar. Yarışmanın amaçlarında bunu tanımlamışlardı. Ama bu ne kadar gerçekleşecek? Bu kampüsleri kentten uzaklaştırdığınızda orayı boş zamanlarda kullanacak insanlar nasıl ulaşacak? Bir sürü soru işareti var. Makul öğrenci kapasitesindeki bir sistem belki olumlu olabilirdi ama 10 bin öğrenci çok ürkütücü bir rakam, Türkiye ölçeğinde gerçekçi değil.

HAYDAR KARABEY: 1970'li yıllarda bize hocalarımız eskiden mahallenin merkezini cami, şimdiyse modern cumhuriyet toplumunda artık okul olduğunu anlatırlardı. Okul nüfusuna göre mahalleler planlanırdı. 10 bin kişinin getirdiği 40-50 binlik nüfus da bir kasabaya denk geliyor. O insanların gerçekten orada oturabileceğini sanmıyorum. Olsa olsa, gerçekten iyi manipüle edilirse bazı yerlerde konumu doğrusya bu yapılar bir kaldıraç işlevi görebilir. Tekrarlıyorum, biz konumları görmedik, en önemli tartışma konularından biri bu bence. Konumlar hazır denildi

KEREM ERGİNOÇLU

“Eğitim kampüslerinden 48 tane yapılırsa, toplamda 480 bin öğrenciye hizmet veriyor olacak ki bu da toplam lise öğrencilerinin %10’unun hayatının değişeceğini öngörüyor. Geri kalan %90’a ne olacak?” KEREM ERGİNOÇLU

yönelik bir not var. Böyle bakınca hayattan, ilişkilerden hatta birbirlerinden kopuk bir neslin yetiştirileceğini görüyoruz. İlk etapta sekiz il vardı, toplamda 48 tane yapılacağına göre 480 bin gencin böyle bir ortamda bu şekilde eğitim göreceği ortaya çıkıyor. Dünya çapında eğitim mekanlarının komünite halinde küçültülmesi, etken hayata ve doğaya daha çok entegrasyonu üzerine bu kadar çalışma varken, eğitim kampüsleri modeli tam tersini öneriyor. Bu anlamda yalnızca OECD standartlarına göre belli mekansal beklentileri karşılayan, iyi ya da kötü çözümler üretiyor olmamızın bir anlamı olduğunu düşünmüyorum. Bir sınıfta öğrencinin ne tür ‘öğrenme modelleri’ ile karşılaşacağını değil de; salt öğrenci başına düşen metrekareye odaklanılması, eğitimin niteliğini değil konforunu artırır olsa olsa. Errol Morris’in Mr.Death diye bir belgeseli var. Ölüm cezasına çaptırılanların insani bir şekilde ölmesi üzerine çalışan bir adamın çalışmaları üzerine. Nasıl olur da daha az çekerek ölümler sorusuna kafa yorma durumu. Şu anki durumda yarışmaya katılan mimarların konumuna çok uygun düşünüyorum.

HAYDAR KARABEY: Bakanlığa bakılacak olursa çok büyük bir derslik açığı var ve acilen kapatılması gerekiyor. Öyle bir mesele var. Akil insanların bunu çoktan tartışıyor olmaları lazımdı. Tek iyimser olduğum nokta bu. Konuyu bu vesileyle XXI’de tartışabildiğimize göre en azından bir adım atılıyor. Şunu da teslim etmek lazım, ben mahallemin ilkokuluna yürüyerek giderdim. Erik çalardım, arsada top oynardım, haytalık yapardım, kulağım çekilirdi... Bunun çağımız kentlerinde yaşanmayacağını kabul edebiliyor muyuz? Bir kere yapmaya kalksak bile artık böyle arsa yok, mahalle yok. Bir yerleri yıkarsak, ancak mümkün olabilir. 10.000-40.000 kişilik konutlar yapıyorum diye iftihar eden TOKİ, mahalle ölçeğinden konuya yaklaşarak eğitim tesisini doğru yere koyuyor mu? Hayır. Böyle bir soru geldi mi karşımıza? Hayır. Bu soruyu biz sormalıyız o zaman. Bu kadar sıkışmış, hatta kimi yerde patlamış kent dokusunun içinde sözünü ettiğim nitelikli eğitimi nasıl yeniden konumlandırabileceğiz? En değerli soru bence bu. Nasılsa mimari kalite sonradan gelir çünkü bu soruyu soran, o mimari kalite kapasitesini de üretmeyi ister ve onun yöntemlerini bulur. Bakanlığa bir kenara bırakarak bir an önce hem eğitimcilerin hem de biz mimarların bu konuyu tartışmaya başlamamız lazım. Yeni kentin içinde okulların yeni durumları ne olacaktır? Bugün kentsel dönüşüm gündemde, dönüştürülen yerlerde ya da yeni gelişen kentsel bölgelerde okullar imar planlarına göre nasıl konumlanmalı? Plan anlayışımızın da gözden geçirilmesi lazım.

BOÇAÇHAN DÜNDARALP: Kendi üretmediğimiz bir problemin ayrıntılarını konuşuyoruz. Halbuki bu konuyu zaten başka düzlemlerde konuşuyor olmamız gerekirdi. Bu tartışmalar alternatif birtakım kurumların, durumların, yapılanmaların oluşmasına aracılık edecekse ne iyi. Bu çerçevede çok çeşitli kurumların ya da yapılanmaların eğitim meselesine başka türlü yaklaşarak tartışmaya dahil olması lazım. Şimdi önümüzdeki öğretim yılında oğlum ilkokula başlayacak ve her defasında biz okula yürüyerek gidebilmesini sağlayamıyoruz. Sosyal ve kamusal olanakları benzerlerine göre çok iyi bir mahallede yaşamamıza rağmen, spor alanı, kamusal alan eksikliğini sürekli olarak yaşıyoruz. Eğitimin herkesin eşit bir şekilde alması gereken bir hak olduğu söylene de bunun hiç bir hukuki zemine oturmadığı ortada. Bunlar bütün kurumlara, zihniyetlere sirayet eden tartışmalara dönüşmeli. Aksi takdirde, o iyimser bakışın enerji olarak bir yerlere yönlendirilebileceğini düşünmüyorum.

Şartnamede bu mekanların olabildiğince esnek, dönüşebilir bırakılması üzerine notlar var. Bir taraftan bakınca mimari açıdan çok hoş çözümler üretilebileceği izlenimi bırakıyor olabilir bizde ama aynı zamanda okulların başka şeylere dönüşme potansiyelini de beraberinde getiriyor. İnanılmaz senaryolara olanak sağlayabilecek bir yapı stoku üretiliyor olabilir. Bir şeyi olanaklı kıldığınızda onu kullanabilecek birileri varsa, bu gerçekleşecektir. Bu eğitim kampüsleri ne ölçeksel

ve yarışmacılara gönderildi. Oysa doğru düzgün bir eğitim tesisi bir çekirdek olarak herhangi bir sosyal dokunun içine entegre edilebilirse bunun olumlu taraflarını görebiliyoruz, hatta mimari kalite bakımından bile etkileyebiliyor. Fiziksel bir değer artışı getirdiği gibi sosyal bir değer artışı da getirebiliyor. Ama tabii bunun nasıl kullanıldığı ve yönetildiği çok önemli.

BOÇAÇHAN DÜNDARALP: İyimser bir bakış açısıyla yaklaşıyorsunuz ama bir taraftan da bu iyimserlik birtakım şeyleri görmememize, atlamamıza neden olabilir. Çünkü aynı mekanı farklı perspektifteki kişiler bambaşka biçimlerde kullanabilirler. Sürece bakınca görüyoruz ki böyle bir umuda dair bir iz olmadığı gibi sürekli şüphe uyandıran konular da ortaya çıkmış. Kitabınızda 500 öğrenci için 20 servis gerektiğini, bunun da 300 metre kuyruğa denk geldiğini, toplamda 5.000 metrekarelik bir alana gereksinim olduğunu belirtiyorsunuz. 500 öğrencilik bir yerleşmede bile 20 servisin ne kadar başa bela olacağını bilirken 10 bin öğrencilik bir kampüste yaşanacakları hayal etmek hiç zor değil.

Hikmet Gökmen: Biz o kadar zengin bir ülke değiliz. Çocuklar her gün servisle kilometrelerce öteye taşınacak. Üniversite öğrencisi değil ki toplu taşımayla gitsin. Bunun çevreye, aileye ve topluma, dahası ülke ekonomisine çok ciddi zararları var. Çocuk kent yaşantısından uzaklaşıyor ve topluma ciddi ekonomik maliyet yaratılıyor. Her aracın çevrede yarattığı bir kirlilik var. Dünya yaya ya da bisikletli olarak bunu çözmeye çalışırken niye biz 10.000 öğrenciyi kent dışına servislerle taşıyoruz?

BOÇAÇHAN DÜNDARALP: Ben de iyimser bir yandan bakıp lise çağındaki gibi belli yaş gruplarını belli bir yerde, belli bir uzaklıkta toplamak üzerine kurulmuş birtakım sistemler olup olmadığını araştırdım. Aslında Reggio Emilia yönteminde buna benzer bir şeyin olduğunu gördüm. Fakat bu yaklaşımda hayata dair her şeyin, tüm yaşamın orada yapılandırıldığı görülüyor. Örneğin orada öğrenciler kendileri ekip biçiyor, pişiriyor. Sosyal etkileşim ve üretim ortamları eğitimin temel bir parçası oluyor. Oysa burada yapılandırılmış bir sisteme ‘kontrol’ mekanları üretiliyor. Hem de giderek toplumsal ayrışmanın artırıldığı, hayata temas ettiğimiz yüzeylerin azaltıldığı bugünkü ortamda, kendini keşfetme yaşında olan bir grubu belli bir kontrol mekanizması içerisinde, çeşitlilikten arındırılmış bir şekilde, belli periyotlarla çakışmaması için gerekli mekanların kurulması isteniyor. Şartnamede özellikle 10 bin kişinin bir arada olacağı bir yerin tasarlanmasının istenmediğine

ne pedagojik ne de sosyolojik olarak eğitim odaklı bir yaklaşıma aracılık etmiyor. Bu yapılar yalnızca birtakım politikaların aracı haline dönüşecek belli ki çünkü öyle bir izlenim uyandırıyor.

HAYDAR KARABEY: Ama bu söylediğin her çağda yok mu? Köy enstitüleri için de geçerli değil miydi? Her zaman vardır bu. Bir şey yaparsın ve bir aşamada başkası ona el koyabilir de. Bu yaklaşımla mı gitmek lazım tekrar?

BOÇAÇHAN DÜNDARALP: Ben aynı yoldan giderek bir çözüme ulaşacağımızı düşünmediğim için bu yarışmaya girmiyorum zaten. Bunun çözümünün o yarışmaya girmekte, o binayı çizmekte olduğunu düşünmüyorum.

HAYDAR KARABEY: O zaman yapı yapmayalım, başkaları el koyacak diye. "Bunların arkasında bir şey vardır, o halde okul da yapmayalım" eleştirisini kabul edemiyorum.

BOÇAÇHAN DÜNDARALP: Geçen gün başka bir eğitim yapısı yarışmasının kolokyumundaydık. Herkes mevcut durumu kabullenmiş durumda, kimse çok fazla sorgulamıyor. Yapılsın da görelim, deniyor. Bu o kadar çok sıklıkta duyduğumuz bir şey ki. Biz de kendi ipuçlarımızı hep buradan bulmaya çalıştık, umudumuzu üretimlerimizimizi bunun üzerine inşa etmeye çalıştık, kabul ediyorum. Fakat esas sıkıntı oradaki deneyimi tekrar bu bilgi alanına döndürecek bir arayüz ya da mecraların olmamasında. O gerçekten deneyimlendiğinde, o deneyimin kendisi başka bir şekilde bu ortama geri girebiliyor olsa ve biz ondan bir şeyler çıkarabiliyor olsak o, bizim başka türlü evrimleşmemizi sağlayacak. Bunun mekanizmalarının olmaması, bu deneyimlerin örtülüyor ve görünmüyor oluşu, dahası çok dikkate alınmaması nedeniyle böyle bir yansıma gerçekleşmiyor. Bütün bu deneyimler nereye gidiyor? Ben onların bizim hayatımıza nasıl döndüğünü bir türlü göremediğim için o açıdan bir iyimserlik besleyemiyorum. Belki de uğraşılması gereken, oradan bir şey çıkarmak değil de bu deneyimlerin kendi bilgi alanımıza akmasını sağlayacak arayüzlerin oluşturulmasını sağlamak olmalı.

KEREM ERGİNOÇLU: Mesela, bu çalışmalarını 2050 için yapmalıyız. 10-12 sene evvelki çalışma biçimiyle şu anki arasında inanılmaz bir fark var. Bir şeyler sürekli değişiyor, örneğin iki yıl sonra neyi konuşuyor olacağımızı şimdiden düşünmek lazım. Onun için belli ki esnekliği öne çıkarmışlar, iyimser olarak konuya yaklaşmak gerekirse; bunu söyleyebiliriz. Bir yandan eğitim de değişiyor. Geçenlerde Essen'e gittik, Duisburg'da endüstriyel yapıları müzeye dönüştürmüşler. Hafta içinde bir gün müzeye gittik, gördük ki bütün sınıflar orada. Çocuklar dünyanın oluşumundan bugüne kadarki gelişimini öğreniyor, önündeki 320 milyon yıllık fosilleri inceliyor.

Dersi orada yapıyorlar. Orada başlayıp bitirdiğinde, zaten öğreniyorsun. Londra'daki Natural History Museum'da benim lisede öğrenemediğim biyoloji bilgisinin tümünü iki günde alabilirsiniz.

HAYDAR KARABEY: Karşı eğitim üzerine metinler var tabii ki. Ama bence biz şu anda maalesef en başta söylediğim gibi Avrupa'nın 1950'lerini yaşıyoruz. Böyle bir sıçramayı yapabilmek için en parlak dönemimizde değiliz. Bunları bilerek baktığımız zaman işte çocuklara okul yaptık, gittiler, okudular yaklaşımdalar. Ben 40 bin dersliği önce inşa edeyim de sonra düzene sokarız bu okulları görüşü hakim.

KEREM ERGİNOÇLU: Türkiye'de üniversiteye gidenler haricinde 14 milyon 115 bin öğrenci varmış. Bunu üçe bölsük, beş milyon civarında lise öğrencisinin olduğu tahminini yapabiliriz. Bunlardan 48 tane yapılacaksa, toplamda 480 bin öğrenciye hizmet veriyor olacak ki; bu da toplam lise öğrencilerinin %10'unun hayatının değişeceğini öngörüyor. Geri kalan %90'a ne olacak? Onlarla ilgili de bir planlama yapmak lazım.

HAYDAR KARABEY: İşte onları da yerinde yenileyeceklerinin, yerine otel yapmayacaklarının sözünü verdiler. Üniversitelerde kent içi kampüs de var kent dışı kampüs de var, İTÜ Taşkışla ve Maslak gibi. Yurdun, spor salonunun vs kent dışında, dersliklerin kent içinde konumlandığı bir çözüm liseler için de düşünülemez mi?

HİKMET GÖKMEN: Lise öğrencisinin zamanı zillerle tanımlanmış, önünde bir zaman çizelgesi var, ona uymak zorunda. Üniversite öğrencisinin öyle değil ki, zaman onun elinde. Biz İzmir'de bunu yaşadık. Dokuz Eylül Mimarlık Fakültesi uzun yıllar Alsancak'ta bir binadayken Buca'ya, Tınaztepe'ye taşındı. Mimarlık öğrencisine bunun çok zarar verdiğini sekiz yıldan beri görüyorum.

Yeni yapılacak eğitim kampüsleri için 10 bin kişiden söz ediliyor. Şartnameden okuduğum kadarıyla bir de dersliklerin sabit, öğrencilerin hareket edecekleri bir sistem kurulması planlanıyor. Bu hareket, şartnameye bunu yazmak kadar kolay olamaz kampüste, hele de bu sayılarla. Öğrencinin kent dışına belirli konseptlerle taşınmasına karşı değilim. Bir endüstri meslek lisesini ya da bir güzel sanatlar lisesini kendi başına bütün donatısıyla bir arada yapabilirsiniz, yatakhane, eğitimi destekleyen müze yapısı, kütüphanesiyle. Çocuğa bir kampüs hayatı yaşatılabilir. Ama ilgi alanları bu kadar farklı olan çocukların bir arada yaşayabileceklerine kişisel olarak inanmıyorum.

En azından iki günden beri web ortamında paylaşılan projeler kaygılarımı biraz azalttı, mimarlık adına bazı şemalar ve yaklaşımlar hoşuma gitti, hepsi için diyemem ama iyi çözümlenmiş yaklaşımlar var. Ama yarışmayla uygulama başka

şeyler bizim ülkemizde. Yarışmayla elde edilen bütün projelerin uygulandıklarında sonuçların aynı nitelikte olmadığını da görüyoruz.

BOÇAÇHAN DÜNDARALP: Yarışmanın formatı gereği sonuçların ilanından sonra yarışmayı kazanan ekip için doğru ilerleyen bir süreç olması mümkün değil. O ölçekteki bir yapıyı olması gereken sürece oturtmasıyla ilgili zaman, yetki, gerekli danışmanlıklar, gerekli ilişkiler, hukuki zemin ve haklar gibi birçok konudan mahrum kalacağını doğrudan şartnameden görebiliyoruz.

HAYDAR KARABEY: En iyi durumda değil bunları konuşmak için. Bir yandan dünyanın en büyük üçüncü havalimanını dünyanın en büyük 21. ekonomisi yapacak. Bunun için iki milyon ağaç taşıyacak. İki tane nükleer santrali aynı anda yapıyoruz vs. 10 bin öğrenciyi de alıp bu kampüslere koymak istemelerine şaşmamak gerekiyor. Bu modelin eğitime etkisinin irdelenmesi için nefes alacak zamanları bile olmadığını söylediler. Bir deneme dahi yapmadılar. İmam hatipliyle güzel sanatlar öğrencisi aynı bahçede bulunduğu zaman ortaya nasıl bir elektrik çıkıyor? Bu bir sinerji de olabilir, felaket de. Büyük ihtimalle tatsız durumlar ortaya çıkacaktır, hepimiz bunu tahmin edebiliyoruz. Hem eğitimciler açısından hem işletme modeli olarak işleyip işlemeceğini test etmek gerek. İşletme modeli olarak sabahları temiz mekanlar olarak bırakılacağından söz ediliyor. Bunun irdelenmesi lazım. O kadar çok nokta var ki. Tuvaletler temiz görünebilir de hijyenik olmaz, yemekhaneler ne hale gelecek? O yatakhaneler kullanıldıktan sonra nasıl öğrencilere teslim edilecek? Bunu işletecek dahi yöneticiler kimlerdir? Onları kim denetleyecek?

BOÇAÇHAN DÜNDARALP: Kullanımlara ilişkin öneriler var fakat bunlar okul zamanı dışında olup biten şeyler. Madem bu eğitim kampüsleri ileriye dönük birtakım öngörülerde de bulunuyor, gerçekten eğitimin içine kentlinin ya da yakın çevrenin katılımını mümkün kılan çözümler geliştirilemez mi, çarpışmalar ve çakışmalar yaratılmaz mı? Okul saatinde öğrencilerin, kapandıktan sonra başkalarının kullanmasından ziyade eşzamanlı kullanım önerilemez mi?

HAYDAR KARABEY: Amerikan kaynaklarına bakarsan çok ciddi cevaplar bulabilirsiniz. Özellikle taciz, baskı, şiddet nedenleriyle olmayacağı belirtiliyor. O nedenle okul kapandıktan sonraki kullanımlara olanak veriliyor sadece. Örneğin kimi okullar akşamları yüzme havuzunu kulvar kulvar misal bir banka genel müdürlüğüne kiraya veriyor. Ama bu, nasıl bir ilişki kurulmasına aracılık ediyor? Zaten bir ilişki değil, sadece ekonomik nedenler üzerinden kurulan böyle bir durumda bir sosyal merkez yaratılmaz, bu ancak bir ticarethane olur. Ana-çocuk sağlık merkezi, tiyatro, konser alanı, bahçede kermes gibi bizim kumaşımıza uygun işlevler ancak burada işler.

HİKMET GÖKMEN: Batıda bunu uygulayan birçok örnek var. Okullar, çok yoğun bir şekilde mahalleliler tarafından kullanılıyor, diğer kentliler tarafından kullanılmıyor. Mahalledeki çocuklardan birinin doğum günü yapılabiliyor, yazın atölyeler, yaz okulları gibi farklı etkinlikler için kullanılabilir, daha az gelişmiş bir bölgedeyse annelere eğitim veriliyor ya da o gün ülkede yaşanan bir sıkıntı ya da sorun varsa onunla ilgili bir eğitim veriliyor. Küçük ölçekte bunları yapmak çok kolay.

HAYDAR KARABEY: ENKA Okullarında inanılmaz bir veli takibi vardır, gelip katılırlar eğitime. Daha genele bakacak olursak bizde biraz da yaşama mücadelemizden dolayı böyle bir eğilim yok. Kaldı ki bu okullar şehrin dışına atıldığı zaman hangi veli pratik olarak gidip de oradaki eğitime katılacak, oradaki yaşamı daha fazla sürdürülebilir kılacak?

HÜLYA ERTAŞ: Yeni bir eğitim modeli kurulması gerekli mi, öyleyse nasıl yapılmalı gibi soruların hiçbiri gündeme gelmeden bu yarışma açıldı. Bu noktada tersten bakarak mimarlığın yeni bir eğitim modeli önerme potansiyeli olabilir mi diye sormak istiyorum.

HİKMET GÖKMEN: Okul öncesi eğitim kurumlarında çocuğa kent yaşantısındaki belirli kavramları göstermek için kenti, sokağı vs taşıyan örnekler çok sayıda var. Örneğin bir postane cephesi iç mekana taşınıyor, koridor bir kent sokağına dönüştürülüyor, bahçede trafik eğitimi veriliyor. Böylelikle çocuğun gündelik hayatta karşılaştığı mekanlar okul içine taşınıyor. Ama daha sonraki eğitim kademeleri için böyle şeylerle pek karşılaşmıyoruz. Bu ancak şöyle olabilir, siz güzel sanatlar lisesi yapıyorsanız, yarattığınız iç mekanlarda sergileme alanları, performans mekanları vs gibi alanları binaya dahil edebilirsiniz. Yapıların birer "textbook" olarak okunması üzerine de bazı örnekler var. Mevcut örneklerin bir kısmı da yalnızca tesisatların açıkta bırakılması ve onun da insan vücuduyla ilişkilendirilmesi gibi uygulamalarla sınırlı.

BOÇAÇHAN DÜNDARALP: Başka Bir Okul Mümkün ile çalışırken eğitimle ilgili mekan araştırmalarına girdiğimizde fark ettiğimiz durum şu oldu: Gerçekten bu işin pedagojik yanı, eğitim araştırmaları ve modellerine bakıldığında, bir bütün olarak ele alındığında ve ana konunun çocuk, bunun amacının da eğitim değil, öğrenme olduğu bilindiğinde mimari asla tek başına yeterli olamıyor. Aksine ne kadar nötr, ne kadar yok olursa hatta ne kadar müdahaleye açık olursa o kadar iyi oluyor. Çünkü mimarlık bir ortama olanak sağlama potansiyelini taşısa da o ortamı kuran çok önemli bir öge değil. O ortamın ancak olanaklarını yaratabilir, parçası olabilir ama kendisini yaratamaz diye düşünüyorum.

HAYDAR KARABEY: Devletle değil de, özel sektörle çalışırken yaşadığımız deneyimleri aktarabilirim ben de. Yapı programındaki birtakım işlevlerle oynadığınız zaman bazı farklılıklar üretebiliyorsunuz. Birkaç okulda biz çok ciddi sanat merkezleri yaptık; bazılarında tasarladığımız havuzlar sayesinde çocuklara yüzmeyi öğretmek zorunda kaldılar. Program geliştirme aşamasında mimarlığın eğitime etkisi var.

Sürdürülebilirlik yaklaşımlarına paralel çözümler geliştiren okullar var. Her duvarda örneğin o duvardaki malzemeleri belirtip onun ne kadarlık bir enerjiye mal olduğunu ne kadar karbon saldıgını anlatıyorlar küçük notlarla. "Bu kalorifer ortamı x kadarlık enerjiyle ısıtmaktadır", "Bu klima x kadar karbon salmaktadır", "Tuvaletlerde gri su kullanılmaktadır" şeklinde küçük notlar var. Bunlar binanın kendisini okunabilir kılıyor. Yapılabilecek bir sürü şey var. Minicik laboratuvar kurup bunları anlatmaya çalışmaktansa, herkesin sürekli görebileceği interaktif panolarda binanın harcadığı enerji miktarı, dışarıda yağın yağmuru toptasak kaç litre su edeceği gibi bilgileri paylaşmak mümkün. Tekrarlayayım, herkes karbon ayak izinden, sürdürülebilirlikten söz ederken biz Osmanlı mı Selçuklu mu tartışması yapıyor, kent içine mi dışına mı bu liseleri yapmalıyız diye konuşuyor, yaparsak kim el koyar diye dert ediyoruz.

KEREM ERGİNOÇLU: Kullanıcı faktörü burada çok önemli. Ne kadar mimari bir çözüm üretirsen üret, kullanıcı onun farkında değilse ve onu kullanmak istemiyorsa ya da kullanmayı bilmiyorsa, bir anlamı yok. Zaten tüm bu anlattığımız hikayeler için, illa yeni bir bina tasarlamaya da gerek yok.

HAYDAR KARABEY: Öğrencilerden ziyade yöneticiler çok önemli bir rol oynuyor bu konularda. Yönetici-eğitim ilişkisine bir örnek: ENKA'nın bahçesine yazdan çanak çömlek gömüyorlar, çocuklar arkeoloji çalışıyor kışın. Buna hayran olmuştum, mimarlıkla hiç ilişkisi yok, bir avuç toprakla da bunu yapabilirsin. Bir diğer örnek de bina-eğitim ilişkisine yönelik: Yine ENKA'da zil çalıyor. Çünkü akustiği çok iyi ayarladığın zaman, son derece saydam, aydınlık bir yapı yapabiliyorsun. Ders saatinde ortam aniden sessizleşiyor, öğrenciler her yerde bulunan saatlere bakıp giriyorlar derse. Binanın saydam ve aydınlık yapısı sayesinde de ortada dolaşan çocuğu hemen görüp sınıfına gitmesini söyleyebiliyorlar.

BOÇAÇAN DÜNDARALP: Mimarın böyle bir eğitim kuramayacağını söylerken bu tür faktörlerin hep bir bütünlük içerisinde ele alınması gerektiğini vurgulamaya çalışmıştım. Gerçekten o gözle bakan ve onu o şekilde kullanacak insanlar olduğunda gerçekleşiyor, kendiliğinden olacak şeyler değil.

HAYDAR KARABEY: Ama programları da zorlamak gerek. MEB'in açtığı yarışma kapsamında programları da görmediğimiz altını bir kez daha çizmem lazım. Böylesi vahim bir olaydan ötürü de kendilerini affetmiyorum.

HİKMET GÖKMEN: Türkiye coğrafyası aslında çok geniş bir coğrafya, biz buradan İstanbul ve İzmir'i iyi bilen gözler olarak bakıyoruz. Her yere bunların inşa edileceğini aklımızda tutmamız lazım. Henüz birçok şeyin farkında olmayan ebeveyn grubu ve öğrenci grubu var. Belki onlar adına iyi bir şeyler yakalanabilir bu eğitim kampüslerinde. Bu binaların İzmir'de elde edildiği gibi Erzurum'da da, başka yerlerde de yapılacağını görünce, kentler arasındaki eşitsizliğin aşılmasını sağlayacak modeller olmalarını umdum. Bu tabii ki müfredatla da ilişkili. Yarışmacıların acaba lise müfredatından haberleri var mı? Müfredatta çok şey, iyi bir şekilde tanımlanmış durumda. Açık hava etkinliklerinden, kültürel gezileri kadar birçok etkinlik çok net bir şekilde tanımlanmış, ama biz onların uygulamasını yapacak alanlara, mekanlara ne okul içinde ne de okul dışında sahip değiliz şu anda. Bir umut, yarışma sonucu elde edilecek binaların, gençlerin ufkunu açarak, onları daha eleştirel ve sorgulayıcı bireylere dönüştürmesidir. Umut işte...

BOÇAÇAN DÜNDARALP: Haydar Bey de ne arzileri gördüklerinden, ne de kendilerine danışıldıklarından zaten söz etti. Erzurum'daki yapı programıyla İzmir'deki, Ankara'daki programın sadece niceliksel olarak farklılaştırıldığı çok çarpıcı olarak görülüyor. Oysa program aslında okulun kendi bağlamıyla kurduğu ilişkiyle oluşur.

HAYDAR KARABEY: Arsaları görmedik, arsaların kente göre ilişkilerini, hangi yönde konumlandıklarını ya da ne kadar uzaklıkta bulduklarını da görmedik. Tamamen Bakanlığın kendi belirlediği arsalar yarışmaya açıldı.

BOÇAÇAN DÜNDARALP: Biz birinci grupta yarışan projelerde de görmüyoruz arsaların nerede olduğunu, kentle ilişkilerini de görmüyoruz.

KEREM ERGİNOÇLU: O zaman, tip proje gibi bir şey çıkar zaten ortaya.

BOÇAÇAN DÜNDARALP: Aynen öyle olmuş. Standart bir şartname var, eğitim kampüsünün programı için belirtilen büyüklükler ayrı olarak, yer bilgileri de ayrı olarak gidiyor. Program standart, o yerin ihtiyacına göre matematiksel olarak oranlanmış sadece: Arazi büyüklüklerine göre kaç öğrenci olacağı, ona bağlı olarak da sınıf sayıları değişiyor. Temel olarak oranlamayla niceliksel olarak program kurulmuş ama bağlamla, yakınında ya da uzağında olduğu kentle hiçbir ilişkisi yok.